

การประกอบสร้างความคิดดีลึทธิของข้าวเหนียวสีเหลืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในอำเภอซินผิง
นครอู๋ซี มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

Constructing the Sacredness of Yellow Sticky Rice among the Tai Ya Ethnic Group
in Xinping County, Yuxi City, Yunnan Province, China

CHEN KEYU*, ธนิต โตดิเทพย์, เทพพร มังธานี

CHEN KEYU, Tanit Toaditthep, Thepphon Mangthani

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, Chonburi 20131 Thailand

*Corresponding author E-mail: 64810038@go.buu.ac.th

(Received: January 30 2025; Revised: March 21 2025; Accepted: March 27 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ที่มาของความคิดดีลึทธิของข้าวเหนียวสีเหลืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในอำเภอซินผิง และ (2) องค์ประกอบของความคิดดีลึทธิของข้าวเหนียวสีเหลืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในอำเภอซินผิง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนและรายละเอียดที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ขั้นตอน คือ การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม และการวิเคราะห์ข้อมูล มีกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม จำนวน 50 คน โดยมีวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า (1) ที่มาของความคิดดีลึทธิของข้าวเหนียวสีเหลืองมาจากรสชาติและกลิ่นหอมของข้าวเหนียว ซึ่งเป็นวัตถุดิบของข้าวเหนียวสีเหลือง และยังมาจากกระบวนการเติบโตของข้าวเหนียวอีกด้วย ซึ่งกระตุ้นให้มนุษย์ได้เกิดการตระหนักรู้ตนเองในขณะที่พิจารณากระบวนการใช้ชีวิตของมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้ข้าวเหนียวสีเหลืองมีความศักดิ์สิทธิ์ในช่วงเวลาและพื้นที่ที่กำหนดของชีวิตทางสังคม และ (2) องค์ประกอบของความคิดดีลึทธิของข้าวเหนียวสีเหลือง ได้แก่ ตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของข้าวเหนียว ขวัญที่อยู่ภายในข้าวเหนียว ภาวะเจริญพันธุ์ของข้าวเหนียว และข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้เป็นเครื่องบูชา ซึ่งไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงความลึกซึ้งแห่งตำนานข้าวและความหมายแฝงของความเชื่อเรื่องวิญญาณของชาวไตหย่าเท่านั้น ยังเชื่อมโยงภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีเข้ากับภาวะเจริญพันธุ์ของข้าวด้วย และในที่สุดยังใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นเครื่องบูชาเพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษและผีอีกด้วย

คำสำคัญ : ที่มา; องค์ประกอบ; ความคิดดีลึทธิ; ข้าวเหนียวสีเหลือง; กลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในอำเภอซินผิง

Abstract

This research aims to analyze (1) the origin of the sacredness of yellow sticky rice among the Tai Ya ethnic group in Xinping County and (2) the components that contribute to its sacredness. A qualitative research approach was employed, consisting of three main steps aligned with the research objectives: document research, fieldwork, and data analysis. The study involved four target groups, totaling 50 participants. Field data were collected using in-depth interviews, participant observation, and non-participant observation. The research findings reveal that (1) the sacredness of yellow sticky rice originates from the unique taste and aroma of sticky rice, the primary raw material, and its cultivation process. This process encourages self-reflection and awareness of the human life cycle, giving yellow sticky rice sacred meaning within specific social times and spaces, and (2) its sacredness includes the legend of its origin, the belief in spirits residing within the rice, its association with fertility, and its ritual use of as an offering. These elements reflect both the mystical nature of rice legends and the deeper spiritual beliefs of the Tai Ya people. Notably, women's fertility is symbolically connected to the fertility of rice. Ultimately, yellow sticky rice serves to honor ancestors and appease spirits.

Keywords : Origin; Components; Sacredness; Yellow sticky rice; Tai Ya ethnic group in Xinping County

บทนำ

วัตถุและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ อาหารในฐานะที่เป็นวัตถุประเภทหนึ่งไม่เพียงแต่อำนวยให้สารอาหารแก่มนุษย์เท่านั้น แต่ยังหล่อหลอมนิสัยใจคอ จิตวิญญาณ และวัฒนธรรมของผู้บริโภคด้วย อีกทั้งยังสะท้อนถึงภูมิหลังชนชั้นและสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตของบุคคลอีกด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไตเป็นหนึ่งใน 56 กลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศจีน ซึ่งในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานมีประชากรชาวไตมากที่สุด ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ไตหยาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไตที่ดำรงอยู่ในลุ่มน้ำหงเหอตตอนบน คือ พื้นที่ส่วนหนึ่งในอำเภอซินผิง ก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาช่า-ไท¹ ถูกเรียกว่า ฮวาเยาไต ในภาษาจีน แปลว่า ไตเควลาเย หรือ ไตฝาคาคเควลาเย (Zheng Xiaoyun, 2001) ปัจจุบันนี้ ประเทศจีนมีชาวไตหยาประมาณ 7.2 หมื่นคน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอปกครองตนเองชนชาติอีและไท ซินผิง และอำเภอปกครองตนเองชนชาติฮาหนี่ อี้ และไท เหเวียนเจียง ของนครอู๋ซี มณฑลยูนนาน ซึ่งมีประชากรชาวไตหยา 4.3 หมื่นคนอยู่ในอำเภอซินผิง มี 2.6 หมื่นคนอยู่ในอำเภอเหเวียนเจียง และอีก 3 พันกว่าคนที่เหลือกระจายอยู่ในพื้นที่อื่น ๆ ของลุ่มแม่น้ำหงเหอ (United Front Work Department of Yuxi Municipal Committee of the Communist Party of China, 2024)

ในพื้นที่เขตร้อนที่เป็นหุบเขาแม่น้ำที่ชาวไตหยาอาศัยอยู่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้สร้างวัตถุดิบที่เป็นอัตลักษณ์มากมาย ข้าวเหนียวสีเหลืองก็เป็นอาหารหลักที่โดดเด่นที่สุดอย่างหนึ่ง ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นอาหารที่ชาวไตหยาทำโดยใช้ยาสมุนไพรจีนชนิดหนึ่ง ชื่อว่า ดอกเม็กโหม่วฮวย (ชื่อวิทยาศาสตร์: *Buddleja officinalis Maxim*) ในการย้อมสีข้าวเหนียว (รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และจินตนา มัธยมบุรุษ, 2541) กล่าวคือใช้ดอกเม็กโหม่วฮวยสดหรือแห้งมาต้มน้ำ กรองสิ่งตกค้างให้เหลือแต่น้ำเหลือง และใส่ข้าวเหนียวที่ล้างแล้วลงในน้ำเหลือง แช่ข้ามคืน เหน็บทิ้งในวันรุ่งขึ้น แล้วนำข้าวเหนียวที่ย้อมเป็นสีเหลืองไปนึ่งในหม้อและนึ่งจนสุก ส่วนวัตถุดิบของข้าวเหนียวสีเหลืองคือ ข้าวเหนียว (ชื่อวิทยาศาสตร์: *Oryza sativa var. glutinosa*) ซึ่งเป็นตัวแปรแบบเหนียวหนึบของข้าว (ชื่อวิทยาศาสตร์: *Oryza sativa L.*) ในฐานะที่เป็นอาหารหลัก ข้าวเหนียวสีเหลืองมีรสเอร็ดอร่อย อุดมไปด้วยสารอาหาร สามารถทนความหิวได้เนื่องจากมีความเหนียว พกพาได้ง่าย และมีอายุการเก็บรักษาที่นาน ซึ่งสะดวกในการรับประทานเมื่อทำงานนอกบ้าน (รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และจินตนา มัธยมบุรุษ, 2541)

ในกระบวนการผลิตและการดำเนินชีวิตมาอย่างยาวนาน ข้าวเหนียวสีเหลืองไม่เพียงแต่กลายเป็นอาหารหลักที่คนท้องถิ่นนิยมบริโภคในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังมี การเชื่อมโยงกับโลกแห่งจิตวิญญาณของชาวไตหยาอีกด้วย ซึ่งข้าวเหนียวสีเหลืองทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับผี และก่อให้เกิดพิธีกรรมบูชาและวัฒนธรรมอาหารตามมา จากมุมมองมานุษยวิทยาอาหาร ข้าวเหนียวสีเหลืองได้เปลี่ยนจากอาหารที่ตอบสนองความต้องการทางสรีรวิทยาไปเป็นอาหารที่มีความหมายทางศาสนา และในที่สุดก็กลายเป็นอาหารที่มีความสำคัญในเชิงสังคม ซึ่งกระบวนการนี้ได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง ดังนั้น การวิจัยนี้จะวิเคราะห์ที่มาและองค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความเชื่อดั้งเดิมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไตหยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหยาในอำเภอซินผิง
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหยาในอำเภอซินผิง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ IRB4-132/2567) มีขั้นตอนและรายละเอียดที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่กำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษา และทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ คุชชีนิพนธ์ วารสารทางวิชาการ เอกสารราชการ บทความที่น่าสนใจในประชุมวิชาการต่าง ๆ บทความและเอกสารอื่น ๆ ที่ปรากฏในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ซึ่งจะใช้คำว่า “ข้าวเหนียวสีเหลือง” “กลุ่มชาติพันธุ์ไตหยาในอำเภอซินผิง” “ที่มาของความศักดิ์สิทธิ์” และ “องค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์” เป็นคำที่ค้น เพื่อให้ความเข้าใจถึงเรื่องที่ต้องการศึกษาเป็นเบื้องต้น และปัญหา ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอยู่

¹ กลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาช่า-ไท หรือว่า กลุ่มชาติพันธุ์ช่า-ไท-กะไต คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทหรือไต เป็นกลุ่มตระกูลภาษาที่ใหญ่มากตระกูลหนึ่งของโลก โดยมีประชากรอยู่ในหลายประเทศ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ไตในประเทศจีน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในประเทศลาว กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ หรือ ฉานในประเทศพม่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยในประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมในประเทศอินเดีย และกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในประเทศเวียดนาม นอกจากนี้แล้ว ยังมีอีกหลายกลุ่ม เช่น ไทหยา ไทขาว ไทจ้วง ไทใหญ่ ไทลื้อ และไทพวน ฯลฯ (Liang Min and Zhang Junru, 2006)

2. ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

การวิจัยในครั้งนี้เลือกศึกษาอำเภอซินผิง นครอวิซี มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เป็นพื้นที่วิจัย เนื่องจากว่าอำเภอซินผิงเป็นพื้นที่ชุมชนชาวไตหย่าที่ใหญ่ที่สุดในประเทศจีน และเป็นที่ยอมรับในนามว่า “บ้านเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในประเทศจีน” (Xinping County People’s Government, 2024) ในเวลาเก็บข้อมูลภาคสนามจะมีกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 กลุ่ม จำนวน 50 คน คือ (1) กลุ่มผู้ปลูกข้าวเหนียว และผู้ทำข้าวเหนียวสีเหลือง จำนวน 15 คน (2) กลุ่มที่ปรึกษาของการจัดพิธีกรรม และผู้จัดพิธีกรรม จำนวน 15 คน (3) กลุ่มนักวิชาการ ผู้บริหารภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น จำนวน 10 คน และ (4) กลุ่มประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมรวมทั้งชาวท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน สำหรับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่มนั้น กลุ่มผู้ปลูกข้าวเหนียวและผู้ทำข้าวเหนียวสีเหลือง และกลุ่มที่ปรึกษาของการจัดพิธีกรรมและผู้จัดพิธีกรรม เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มนักวิชาการ ผู้บริหารภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมรวมทั้งชาวท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เป็นผู้ให้ข้อมูลเสริม เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากแหล่งต้นฉบับ โดยมีวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม 3 ขั้นตอน ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สำหรับเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 รูปแบบ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และแบบสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตข้าวเหนียวสีเหลืองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การปลูกข้าวเหนียว การทำข้าวเหนียวสีเหลือง จนถึงการใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองในพิธีกรรม นอกจากนี้ ยังต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวเหนียวสีเหลืองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดวันจัดพิธีกรรมจนถึงวันสุดท้ายที่สิ้นสุดพิธีกรรม เพื่อให้เห็นถึงที่มาและองค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง

3. ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะมีขั้นตอนหลักทั้ง 3 ขั้นตอน คือ การคัดเลือกข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล และการสรุปผล โดยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 วิธี คือ การวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ เอกสารทุติยภูมิ และข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม และเพื่อให้ประเด็นของการวิจัยได้ถูกต้องและชัดเจน

ผลการวิจัย

อำเภอซินผิงตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานตอนกลาง และทางตะวันออกของเทือกเขาโอเลาตอนกลาง และอำเภอตั้งขึ้นในสมัยว่านลี่ของราชวงศ์หมิง (ปี ค.ศ. 1572-1620) ซึ่งคำว่า ซินผิง หมายความว่า พื้นที่ที่เพิ่งตั้งถิ่นฐานใหม่ อำเภอซินผิงมีเนื้อที่ 4,267.03 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นภูเขา พื้นที่ภูเขาทั้งอำเภอคิดเป็น 98% ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ และประกอบด้วย 6 ตำบลใหญ่ 4 ตำบลเล็ก 2 ถนน 124 ชุมชน และ 1459 หมู่บ้าน มีประชากร 278,991 คน ในจำนวนนี้มีชาวไตหย่า 42,761 คน คิดเป็น 60% ของประชากรไตหย่าทั่วทั้งประเทศจีน ส่วนพื้นที่ของชาวไตหย่าอาศัยอยู่เป็นพื้นที่หุบเขาแม่น้ำ มีสภาพอากาศร้อนและดินที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีสภาพธรรมชาติที่ดีสำหรับการเพาะปลูกข้าว (Xinping County People’s Government, 2024) ผู้วิจัยจะนำเสนอการประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง

เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการของศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ว่าการเกิดขึ้นของศาสนาเกี่ยวข้องกับวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติ ทางร่างกาย หรือทางสังคม ซึ่งก็คือ ภายใต้อิทธิพลของการรับรู้ของมนุษย์ ได้สร้างแนวความคิดของการปะปนและเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กับวัตถุ โดยอาศัยปรากฏการณ์หรือวัตถุบางอย่าง และเกิดเป็นพลังลึกลับที่อยู่เหนือตนเองหรือวัตถุเฉพาะ สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายความเป็นอยู่ของมนุษย์ในปัจจุบันหรือในอดีตได้ (Yang Zhuhui, 2016) ซึ่งก็เป็นเหมือนตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของข้าว บางทีอาจเป็นภาพสะท้อนของประสบการณ์ทางชีวิตและความทรงจำของมนุษย์ที่ยาวนาน ในการศึกษาประวัติศาสตร์ทางเกษตรกรรม แม้ว่านักวิชาการจะเน้นไปที่ต้นกำเนิดของข้าว แต่ก็ไม่มีการอธิบายที่ชัดเจนถึงที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียว หรือว่า ข้าวเหนียวได้ถูกจัดเข้าในหมวดหมู่ข้าวไปแล้วและศึกษาร่วมกัน เนื่องจากข้าวเหนียวเป็นเพียงชื่อข้าวพันธุ์หนึ่งของชนิด *Oryza sativa* L. เท่านั้น ซึ่งเป็นตัวแปรแบบเหนียวหนึบของข้าว ดังนั้น ที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองจำเป็นต้องอาศัยความเป็นจริงเชิงวัตถุบางอย่าง จึงจะสามารถมีความหมายที่นอกเหนือจากอาหารได้ ซึ่งมาจาก 2 ด้าน ได้แก่ รสชาติและลักษณะของข้าวเหนียวและกระบวนการเติบโตของข้าวเหนียว ดังนี้

(1) รสชาติและลักษณะของข้าวเหนียว ข้าวเหนียวไม่ได้เป็นสายพันธุ์ย่อยที่แยกจากกัน แต่เป็นเพียงอนุพันธ์ของข้าวอินดิกา (*Indica Rice*) หรือข้าวจาโปนิกา (*Japonica Rice*) กล่าวคือ ข้าวเหนียวถูกเพาะเลี้ยงจากข้าวที่ไม่เหนียวเหนอะหนะ ซึ่งเป็นการคัดเลือกพันธุ์โดยมนุษย์ยุคแรกโดยพิจารณาจากกลิ่น รสชาติ และเหตุผลอื่น ๆ ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และได้

เพาะเลี้ยงพันธุ์ข้าวที่สามารถปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางนิเวศที่แตกต่างกันได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป (Yang Zhuhui, 2013) ต่างจากข้าวเจ้าที่มีความเหนียวค่อนข้างต่ำและมีปริมาณอะมิโลเพคติน (Amylopectin) ประมาณ 10-30% เมล็ดข้าวเหนียวนั้นทั้งหมดเกือบเป็นอะมิโลเพคติน ซึ่งมีลักษณะที่มีความบวมต่ำและความเหนียวสูง ชาวบ้าน Wu HM จึงกล่าวว่า “ข้าวเหนียวสีเหลืองมีรสชาติเหนียวหนืด นุ่มนัม กลิ่นหอม รสหวาน เมื่อกินไม่ต้องมีกับข้าวก็อร่อยนะ” (Wu HM, 2024) ซึ่งรสชาติและลักษณะของข้าวเหนียวนี้สามารถเกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันเกี่ยวกับที่มาของความคึกคึกดีสิทธ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองขึ้นได้ ดังนี้

คนใหญ่โต ผู้ทรง หรือผู้นำทางสังคมบางคนจะให้ความสำคัญกับอาหารที่หายากหรืออาหารหรูหราบางอย่าง เพื่อเสริมสร้างชื่อเสียงและเกียรติภูมิของตน และปรารถนาได้รับความเคารพนับถือจากผู้คน ดังนั้น อาหารที่หายากจึงถูกเพาะเลี้ยงเป็นพิเศษ และใช้เป็นเครื่องบูชาบางเวทคาและผี เพื่อเสริมสร้างความคึกคึกดีสิทธ์ของอาหารหายากโดยผ่านพิธีกรรม (Mark Bender, 2018) ผู้นำเหล่านี้ยังได้รับความเคารพนับถือจากการครอบครองอาหารอันคึกคึกดีสิทธ์นี้อีกด้วย ซึ่งเป็นผลให้ตัวเขาเองกลายเป็นแหล่งที่มาของพลังคึกคึกดีสิทธ์บางอย่าง และความแตกต่างกับการแบ่งแยกที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้คนก็ค่อย ๆ เกิดขึ้นในกระบวนการนี้ ตำนานข้าวที่เป็นประเภท ข้าวเป็นวีรบุรุษหยิบมา บางเรื่องก็ดูเหมือนว่าจะแสดงความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับข้าวโดยปริยายด้วย ดังนั้น ข้าวเหนียวสีเหลืองที่ทำจากข้าวเหนียวซึ่งต้องใช้เวลาในการเก็บเกี่ยวเป็นเวลานาน จึงมักได้รับการยกย่องว่าเป็นอาหารหายากในงานเลี้ยงของชาวไตหย่า ผู้นำไตหย่ามักแข่งขันกันแสดงข้าวเหนียวสีเหลืองเพื่อให้ได้รับการยอมรับในอำนาจของตน พวกเขาจึงถวายข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นเครื่องบูชาต่อบรรพบุรุษและผีด้วย เพื่อเสริมสร้างความคึกคึกดีสิทธ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การเพาะปลูกของข้าวเหนียว

จากนั้นแนวความคิดทางศาสนายังมีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกและเพาะเลี้ยงพันธุ์พืชโดยมนุษย์ในยุคแรกอีกด้วย ตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์มนุษย์มักตัดสินใจต่อการคัดเลือกพันธุ์ของธัญพืชที่เพาะเลี้ยงอย่างมีสติ ซึ่งเลือกตามรสชาติ กลิ่นหอม สี และรูปร่างของธัญพืช เนื่องจากความต้องการของมนุษย์ที่หลากหลายอย่างเช่น รสชาติอาหาร การเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยว การบูชา เช่นไหว้ ศาสนา เป็นต้น เพื่อได้เลือกประเภทพืชที่ต้องการจากกลุ่มพืชด้วยความเพียรพยายาม (You Xiuling and Zeng Xiongsheng, 2010) ซึ่งข้าวเหนียวก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่เด่นชัดสำหรับชาวไตหย่า อย่างที่ชาวบ้าน Bai MZ บอกว่า “ในความเชื่อของเรา ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นอาหารที่เอาใจผี เพราะมีรสชาติที่นุ่มเหนียว มีกลิ่นหอมดอกเม็กไหม้วฮวยที่สดชื่น และมีสีเหลือง

อันเป็นสิริมงคล จึงนิยมใช้เป็นเครื่องบูชาอย่างหนึ่งเพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษและผี” (Bai MZ, 2024) สำหรับข้าวเหนียวที่เป็นวัตถุดิบก็ถูกค่อย ๆ คัดเลือก เพาะเลี้ยง และเพาะปลูกโดยชาวไตหย่าในกระบวนการนี้ เมื่อเวลาผ่านไปแนวความคิดทางศาสนานี้ของชาวไตหย่าก็ได้ขยายไปสู่ข้าวเหนียวด้วย และค่อยไปสู่ตัวข้าวเหนียวสีเหลืองเอง ทำให้ข้าวเหนียวสีเหลืองมีความคึกคึกดีสิทธ์บางอย่าง

แน่นอนว่า ผู้คนเริ่มใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นอาหารหลักในชีวิตประจำวันมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็เนื่องมาจากมีรสชาติดีและกลิ่นหอม อีกทั้งยังพกพาสะดวก รับประทานได้ง่าย ซึ่งลักษณะของข้าวเหนียวสีเหลืองเหล่านี้เหมาะกับวิถีชีวิตแบบทำไร่ไถนาเป็นอย่างมาก (เอี่ยม ทองดี, 2538) เจ้าหน้าที่ Bai YW กล่าวว่า “จากซากข้าวและข้อมูลบันทึกที่นักโบราณคดีขุดพบในปัจจุบันยังไม่สามารถระบุได้ว่าข้าวเหนียวมีต้นกำเนิดเมื่อใด และก็ไม่สามารถชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนได้ว่าเป็นข้าวเจ้าเกิดก่อนหรือข้าวเหนียวเกิดก่อนด้วย ซึ่งทำให้เป็นเรื่องยากที่จะอธิบายให้ชัดเจนว่าข้าวเหนียวถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายเป็นอาหารหลักในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ แต่นักประวัติศาสตร์เกษตรกรรมส่วนใหญ่เชื่อกันว่า ข้าวเหนียวถูกคัดเลือกพันธุ์และเพาะเลี้ยงมาจากข้าว ดังนั้น จึงไม่สามารถระบุได้ว่า บรรพบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าเคยรับประทานข้าวเหนียวก่อนหรือข้าวเจ้าก่อน แต่ในความทรงจำทางประวัติศาสตร์ ข้าวเหนียวมักเป็นอาหารที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ” (Bai YW, 2024, 1 ตุลาคม) การบูชาเซ่นไหว้บรรพบุรุษและผีด้วยอาหารเป็นเรื่องปกติตามความเชื่อทางศาสนาในสังคมโบราณ เมื่อเวลาผ่านไปประเพณีการใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นเครื่องบูชาในพิธีกรรมก็ได้เกิดขึ้น และข้าวเหนียวสีเหลืองจึงได้รับความคึกคึกดีสิทธ์เช่นกัน

(2) กระบวนการเติบโตของข้าวเหนียว เช่นเดียวกับพืชอื่น ๆ กระบวนการเติบโตของข้าวเหนียวก็เป็นไปตามกฎการหมุนเวียนตามฤดูกาลในธรรมชาติ ในกระบวนการเพาะปลูกปีแล้วปีเล่า ความสัมพันธ์อย่างสนิทสนมของข้าวเหนียวกับชาวานทำให้เกิดจินตนาการที่มีความเชื่อมโยงบางอย่างขึ้น นั่นคือในกระบวนการที่เมล็ดพืชที่เล็ก ๆ ได้เจริญเติบโตเป็นรวงข้าวที่มีเมล็ดมาก มีความสอดคล้องและตรงกับภาวะเจริญพันธุ์ของมนุษย์ สำหรับประเด็นนี้ ชาวบ้าน Bai YL กล่าวว่า “คนจะคลอดบุตรและต้นข้าวก็จะออกผล คนจะแก่และต้นข้าวก็จะเหี่ยวเฉา คนจะตายและต้นข้าวก็จะเน่าเฟะ และเช่นเดียวกับเมล็ดพืช คนก็ถูกฝังอยู่ในดิน ดังนั้น เราจำเป็นต้องจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่ออธิษฐานขอให้ต้นกล้าข้าวได้เติบโตอย่างราบรื่น ในทำนองเดียวกัน ยังต้องจัดพิธีกรรมเพื่อขอพรและขจัดภัยพิบัติอีกด้วย เพื่อให้คนเติบโตอย่างแข็งแรง” (Bai YL, 2024) ซึ่งความเหมือนกันระหว่างกระบวนการเติบโตของข้าวเหนียวกับชีวิตมนุษย์ทำให้ข้าวเหนียวและมนุษย์ได้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าวเหนียว

สีเหลืองได้อำนวยคาร์โบไฮเดรตและสารอาหารต่าง ๆ ที่ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิตให้แก่ผู้คน และสารอาหารเหล่านี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์และชีวิตมนุษย์ ค่อย ๆ รวมตัวเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นหนึ่งเดียว

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการใช้ชีวิตที่คล้ายคลึงกันทำให้ผู้คนสามารถรวมตัวเข้ากับธรรมชาติหรือสิ่งต่าง ๆ มากมายในธรรมชาติได้ สำหรับความสัมพันธ์ที่มนุษย์กับวัตถุปะปนและเกี่ยวพันกันนั้น สามารถตีความว่า เป็นคนที่ฉายสติในตนเองไปสู่วัตถุ โดยเชื่อว่าวัตถุมีจิตสำนึก วิญญาณ และกระบวนการใช้ชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์ นอกจากนี้ ยังเป็นการฉายกระบวนการดำรงอยู่ของวัตถุเข้าสู่กระบวนการใช้ชีวิตของมนุษย์ด้วย (Yang Zhuhui, 2016) กล่าวง่าย ๆ ว่า กระบวนการเติบโตของข้าวเหนียวเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนเข้าใจตนเอง และได้สร้างระบบการรับรู้ของชีวิตซึ่งตั้งแต่เกิดจนตายและจนถึงเกิดใหม่ ส่งผลให้ข้าวเหนียวได้รับพลังเหนือธรรมชาติและกลายเป็นสิ่งที่ต้องเคารพนับถือ ด้วยเหตุนี้ข้าวเหนียวสีเหลืองจึงมีลักษณะทางศาสนาเช่นกัน และความเหมือนกันระหว่างกระบวนการเติบโตของข้าวเหนียวกับชีวิตมนุษย์นั้นก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองในช่วงเวลาและพื้นที่ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุผลว่า ทำไมจนถึงทุกวันนี้ชาวไทยในอำเภอซินฉิงยังคงใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นเครื่องบูชาในฉากบูชาหรือพิธีกรรมที่เฉพาะ

2. องค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง

หากว่าวัตถุภาวะ (Materiality) ของข้าวเหนียวสีเหลืองทำให้เกิดการปฏิบัติจริง (Practicality) ในชีวิตประจำวันของตุนขึ้นสำหรับความหมายที่ถูกมอบไว้ในฉากที่พิเศษหรือพิธีกรรมก็เป็นการแสดงออกของความศักดิ์สิทธิ์เชิงสัญลักษณ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง ในเวลานั้นข้าวเหนียวสีเหลืองจะไม่ใช่สิ่งของบางอย่างที่นอกมนุษย์อีกต่อไป แต่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับโลกแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ กล่าวได้ว่า องค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองได้แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของข้าวเหนียว ขวัญที่อยู่ภายในข้าวเหนียว ภาวะเจริญพันธุ์ของข้าวเหนียว และข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้เป็นเครื่องบูชา

(1) ตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของข้าวเหนียว ในอดีตมีวงกลมการเพาะปลูกข้าวเหนียวก่อตั้งขึ้นในภาคใต้ของประเทศไทยและภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และวงกลมนี้รวมถึงพื้นที่ที่มีละติจูดที่ค่อนข้างสูงในทวีปเอเชีย ในแง่ของเขตการปกครอง ได้แก่ ประเทศลาว ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บางส่วนของรัฐฉานและรัฐกะฉิ่นในประเทศพม่า บางส่วนของมณฑลยูนนานและกวางสีในประเทศจีน และภาคตะวันออกของอัสสัมในประเทศอินเดีย (Nitobe Inazo, 1982) กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่เหล่านี้ รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่า เคยได้

เพาะปลูกข้าวเหนียวกันอย่างแพร่หลายในอดีต ซึ่งได้รับประสบการณ์มากมายในการเพาะปลูกข้าวเหนียว และได้ปลูกพันธุ์ข้าวเหนียวที่ยอดเยี่ยมเป็นจำนวนมาก แต่ต่างจากการวิจัยอย่างเข้มงวดและค่อยเป็นค่อยไปของนักประวัติศาสตร์เกษตร ตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในวงกลมการเพาะปลูกข้าวเหนียวนั้น อาจกล่าวได้ว่า ไม่มีเหตุผลหรือเป็นระบบ แต่เปี่ยมไปด้วยจินตนาการที่โรแมนติค

อาทิ ตำนานเกี่ยวกับข้าวของไทลื้อ ไทซิ่น ไทใหญ่ ไทดำ ไทขาว และลาว ได้พบว่า ตำนานข้าวเป็นเสมือนบันทึกความทรงจำและบันทึกความเชื่อของชนชาติไทกลุ่มต่างๆ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสำนวนต่าง ๆ ของตำนานข้าวของคนไท ก็พบจุดร่วมทางความคิดและความเชื่อของคนไทต่อเรื่องขวัญข้าว และยังมีแนวโน้มเดียวกันที่เน้นประเด็นเรื่องบุญคุณของข้าวด้วย อันนำไปสู่แนวปฏิบัติทางพิธีกรรมอันเนื่องด้วยข้าวที่มีอยู่คล้าย ๆ กันในวัฒนธรรมของชนชาติไทกลุ่มต่าง ๆ (ศิริพร ณ ถลาง, 2544) ตำนานต้นกำเนิดของข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Liu Fuqing, 2003) และตำนานข้าวของชนกลุ่มน้อยในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน (Li Zixian and Hu Liyun, 2000) ล้วนได้แบ่งตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของข้าวของชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ออกเป็นหลายประเภท พบว่า แม้ว่าตำนานข้าวของชนกลุ่มน้อยในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสัตว์บางชนิด ซึ่งแตกต่างจากตำนานต้นกำเนิดของกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะนำมนุษย์หรือเทพเจ้ามาเป็นตัวละคร แต่ภาพที่สะท้อนในตำนานก็คล้ายกันเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวมีความหมายเหมือนกันในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปลูกข้าว สำหรับตำนานข้าวที่แพร่หลายในสังคมชาวไตก็แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวส่วนใหญ่ได้รับจากเทพเจ้า หลังจากที่ข้าวมาจากสวรรค์มาสู่โลกมนุษย์ ก็ประสบกับความยากลำบากต่าง ๆ และภาพลักษณ์ของย่ำขวัญข้าวและปู่ขวัญข้าวในตำนานนั้นสะท้อนถึงความสำคัญของย่ำขวัญข้าวที่มีมาก่อนพระพุทธเจ้า ย่ำขวัญข้าวคงเป็นเทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่คนไทกราบไหว้บูชา และคงเป็นใหญ่กว่าเทพทั้งหลาย เพราะเป็นผู้บันดาลความเป็นไปของความเจริญงอกงามของข้าวซึ่งเป็นหลักของชีวิตคนไท (ดาวเปาเหยา, 2538)

แน่นอนว่า ยังมีตำนานเกี่ยวกับข้าวเหนียวสีเหลืองของชาวไทยอีกด้วย แม้ว่าไม่ใช่เทพนิยาย แต่ก็เป็นเรื่องโรแมนติคมากเช่นกัน คือ “เมื่อนานมาแล้ว มีต้นเม็กโหม่วฮวยสูง 6 กวาเมตรต้นหนึ่งเติบโตอยู่ในสวนของครัวเรือนหนึ่ง วันหนึ่งเมื่อดอกเม็กโหม่วฮวยบาน แม่บ้านบังเอิญวางอ่างดินเผาที่แช่ข้าวเหนียวไว้ที่ระเบียงได้ต้นไม้ ตอนกลางคืน มีลมพัดแรงและพัดดอกเม็กโหม่วฮวยลงไปในอ่าง เช้าวันรุ่งขึ้น แม่บ้านก็นำข้าวเหนียวและดอกไม้ใส่ในหม้อหนึ่งไม้พร้อมกันแล้วนึ่ง ในขณะที่แม่บ้าน

เปิดฝามือก็พบว่า ข้าวเหนียวขาวที่เคยมีอยู่กลายเป็นข้าวเหนียวสีเหลือง และกลิ่นหอมกว่าปกติมาก หลังจากกินข้าวเหนียวสีเหลืองนี้แล้วทั้งครอบครัวก็ชื่นชมกันมาก นับแต่นั้นมา คนท้องถิ่นทุกคนก็รู้ว่า ดอกเม็กโหม่ววยสามารถนำมาใช้เป็นสีย้อมข้าวเหนียวได้ และทำให้ข้าวเหนียวมีรสชาติอร่อยยิ่งขึ้น” (Tao Guixue, 2007)

(2) ข้าวที่อยู่ในข้าวเหนียว ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในโลกต่างก็มีข้าวอยู่ในตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทหย่า ซึ่งในโลกทัศน์ของชาวไทหย่า ข้าวเหนียวมีขวัญ และขวัญข้าวนี้มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ นั่นคือ มีความใส่ใจและจิตวิญญาณของผู้คนในขวัญข้าว ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มนุษย์กับวัตถุปะปนและเกี่ยวพันกัน (Liu Jiang, 2005) สำหรับเรื่องการเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้าน Zhao CL เล่าให้ฟังว่า “ในระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าว ต้องปฏิบัติต่อรวงข้าวทุกพวงอย่างจริงจัง โดยเฉพาะรวงข้าวที่สั้น เล็ก หัก หรือถูกนกและแมลงทำลายนั้น ควรได้รับการดูแลรักษาอย่างระมัดระวังมากขึ้นอย่างจริงจังที่ดูเหมือนไม่ค่อยดีไปตามใจ เพราะว่ารวงข้าวทุกพวงมีขวัญอยู่ภายใน และคุณภาพของเมล็ดข้าวทุกเมล็ดก็ถูกควบคุมด้วยขวัญข้าวและผีข้าว หากขานาไม่เก็บเกี่ยวและเอากลับบ้าน แต่ทิ้งในนา ข้าวเหนียวจะร้องไห้และส่งผลกระทบต่ออาการเจ็บโตของต้นกล้าข้าวในอนาคต” (Zhao CL, 2024)

Bai MZ ก็กล่าวว่า “เราไทหย่ายังเชื่อว่า ถ้าไม่จัดพิธีกรรมเช่นผีข้าวและเรียกขวัญข้าวเป็นประจำ ขวัญข้าวจะหลุดออกไปได้ง่ายด้วย และทำให้ต้นกล้าข้าวไร้ชีวิตชีวา ดังนั้น ชาวบ้านจึงต้องจัดพิธีกรรมการเกษตรที่สอดคล้องกันในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งตั้งแต่การเพาะต้นกล้าข้าว จนถึงการเก็บเกี่ยวข้าว และจนถึงการเก็บข้าวที่ยุ้งข้าว ซึ่งตลอดทั้งระยะเวลาการเติบโตของข้าว มีพิธีกรรมเริ่มปักดำ พิธีกรรมเช่นไหว้ผีนา พิธีกรรมหยุดปักดำ พิธีกรรมบูชาต้นกล้าข้าว พิธีกรรมบูชายุ้งข้าว พิธีกรรมรับประทานข้าวใหม่เป็นต้น” (Bai MZ, 2024, 14 มีนาคม) ซึ่งจากพิธีกรรมที่ชาวบ้านบอกสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจโดยทั่วไปของชาวไทหย่าต่อความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวด้วย และในขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีกรรมเหล่านี้ ชาวไทหย่าจะร้องเพลง “เรียกขวัญข้าว” เพื่อเช่นผีข้าวและเรียกขวัญที่หลุดออกจากข้าวเปลือกกลับมา ทำอย่างนี้จะทำให้การเพาะปลูกข้าวเป็นกิจกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ และได้แสดงถึงชีวิตทางสังคมของข้าวเหนียวด้วย เนื้อเพลงเรียกขวัญข้าวของชาวไทหย่าในอำเภอซินผิงมีหลายบท แต่เนื้อหาโดยทั่วไปจะเกี่ยวกับการอธิษฐานขอให้ผีข้าวเฝ้าดูแลคุ้มครองมนุษย์และปศุสัตว์ และให้ผลผลิตของธัญพืชได้ดี อาทิ “เวลาทานข้าวเราจะเรียกขวัญข้าวเพื่อลูกหลาน เวลาดื่มเหล้าจะเรียกขวัญข้าวของบ้านลูกหลานกลับมาส่งขวัญข้าวเข้ายุ้งข้าวของลูกหลาน ให้เมล็ดข้าวเต็มไปด้วยถึงไม้ต้นสน 30 ใบ ให้เมล็ดข้าวเต็มไปด้วยถึงไม้ต้นเชือก 80 ใบ เมื่อแขกออกไปบ้านจะเก็บขวัญข้าวไว้ เมื่อครอบครัวหายหิวจะคืนหม้อมาเราเรียกขวัญข้าวเพื่อให้ขวัญข้าวกลับสู่ยุ้งข้าว ให้เมล็ดข้าวเต็มไปด้วย

ด้วยยุ้งข้าว ให้เมล็ดข้าวโกลกได้ตลอดโกลกไม่จบ ลูกหลานทานกำมือหนึ่งก็ทานไม่หมด แยกทานทั้งปีก็ทานไม่หมด” (Tao Guixue, 2007)

นอกเหนือจากข้าวมีขวัญแล้ว Bai YL ยังอธิบายว่า “ข้าวไม่เพียงแต่มีขวัญเท่านั้น แต่ขวัญที่อยู่ในข้าวเหนียวมากกว่าข้าวเจ้าอีกด้วย ซึ่งผู้หญิงมีครรภ์ควรรับประทานข้าวเหนียวสีเหลืองมากขึ้น คู่บ่าวสาวควรรับประทานข้าวเหนียวสีเหลืองด้วยกันเมื่อแต่งงานกัน และควรมอบข้าวเหนียวสีเหลืองให้กับผู้สูงอายุในวันเกิด” (Bai YL, 2024) จะเห็นได้ว่า ข้าวเหนียวสีเหลืองในฐานะที่เป็นของขวัญอย่างหนึ่ง ได้ประกอบไปด้วยขวัญของตัวเองและน้ำใจและคำอวยพรของผู้ที่ส่งของขวัญนี้ ซึ่งการรับประทานข้าวเหนียวสีเหลืองทำให้ผู้คนไม่เพียงแต่สามารถตอบสนองความต้องการทางสรีรวิทยาได้เท่านั้น แต่ยังสามารถถ่ายทอดขวัญข้าวที่อยู่ในข้าวเหนียวสีเหลืองไปยังร่างกายมนุษย์ได้ด้วย ซึ่งจะช่วยยืดอายุของชีวิตทางวิญญาณของมนุษย์

(3) ภาวะเจริญพันธุ์ของข้าวเหนียว กระบวนการเจริญเติบโตของข้าวเหนียวเป็นกระบวนการสืบพันธุ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเติบโตทีละน้อย ๆ จากเมล็ดพันธุ์ไปสู่รวงข้าวที่เต็มไปด้วยข้าวเปลือกก็เหมือนกับกระบวนการเติบโตและเจริญพันธุ์ของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อชาวไทจัดพิธีกรรมเริ่มปักดำทุกปี จำเป็นต้องอัญเชิญคู่สามีภรรยาสูงอายุคู่หนึ่งในหมู่บ้านไปที่ทุ่งนาเพื่อเพาะต้นกล้าข้าวต้นแรกแล้วชาวบ้านอื่น ๆ ก็เริ่มเพาะต้นกล้าข้าวได้ ส่วนชาวไทที่อยู่ในสิบสองปันนาเปรียบข้าวกับเพศหญิงโดยตรง ซึ่งเรียกขวัญข้าวว่า ย่าขวัญข้าว แม่ข้าว เป็นต้น ความเข้าใจนี้ได้เชื่อมโยงภาวะเจริญพันธุ์ของผู้หญิงกับภาวะเจริญพันธุ์ของข้าวอย่างชัดเจน

ข้าวเหนียวสีเหลืองยังให้ความสำคัญต่อการสืบพันธุ์ในสังคมไทหย่าเช่นกันด้วย Wu HM ได้ยกตัวอย่างไว้ว่า “หลังจากที่ชายหนุ่มและหญิงสาวไทหย่าพบกันในเทศกาลฮัวเจียและรักกัน พวกเขาจะรับประทานข้าวอย่างหลวมๆ ที่หญิงสาวปรุงเองด้วยกัน” (Wu HM, 2024) ซึ่งส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของข้าวอย่างหลวมๆ ก็เป็นข้าวเหนียวสีเหลือง และ Zhao CL ก็ได้ยกตัวอย่างว่า “ในขั้นตอนการขอแต่งงานก่อนพิธีแต่งงาน แม่สื่อจะนำผืนปาวที่ฝ่ายชายเตรียมไว้ที่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อขอแต่งงาน ถ้าพ่อแม่ของหญิงสาวตกลงที่จะแต่งงาน พวกเขาจะปล่อยให้หญิงสาวเก็บผืนปาวนี้ไว้” (Zhao CL, 2024) ซึ่งผืนปาวก็เป็นข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใส่ในกล่องอาหารที่ทำด้วยใบไม้หรือใบพลู และในงานเลี้ยงที่ขั้นตอนการหมั้น ฝ่ายชายยังต้องวางข้าวเหนียวสีเหลืองขามหนึ่งไว้บนแต่ละโต๊ะด้วย สำหรับข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้ในกาลเทศะเหล่านี้ ถือเป็น การแสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของข้าวเหนียว ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง อันที่จริง ยังมีความหมายแฝงของการสืบพันธุ์อีกด้วย ส่วนถองซินผิงและจิ้งจื่อผิงที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวรับประทานร่วมกันนั้น ไม่เพียงแต่บ่งบอกว่าคู่สามีภรรยา

มีจิตใจเป็นหนึ่งเดียวและมีความสุขในชีวิตแต่งงาน แต่ยังมีถึงความหมายแฝงของภาวะเจริญพันธุ์ ซึ่งเปรียบเสมือนความอุดมสมบูรณ์ของเมล็ดข้าว จะเห็นได้ว่า มีความตรงกันบางอย่างระหว่างลักษณะของข้าวเหนียวกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี ความเหนียวของข้าวเหนียว จำนวนเมล็ดข้าว และลักษณะที่มีข้าวเปลือกเป็นจำนวนมากในรวงข้าวเหนียว ล้วนก็ทำให้ผู้คนได้เกิดจินตนาการที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นอย่างมาก ดังนั้น ชาวไทหย่าจึงถ่ายทอดภาวะเจริญพันธุ์นี้ให้กับคู่บ่าวสาวโดยผ่านพิธีกรรมเฉพาะ โดยหวังว่าคู่บ่าวสาวจะมีภาวะเจริญพันธุ์เช่นเดียวกับข้าวเหนียว

(4) ข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้เป็นเครื่องบูชา ในพิธีกรรมสังเวทต่าง ๆ ของชาวไทหย่า นั้น การใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษและผี จึงได้เป็นการแสดงออกถึงความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองอย่างชัดเจน ซึ่งใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นสื่อกลางที่สำคัญในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผี อาทิ ในเทศกาลตรุษจีน ต้องใช้ ปาปา ซึ่งเป็นขนมที่ทำด้วยข้าวเหนียวที่ย้อมเป็นสีเหลืองเพื่อเซ่นไหว้ผีบ้าน ผีเสื้อบ้าน ผีฟ้าและผีดิน อธิษฐานขอให้หม้ออากาศดีและฝนตกดีทั้งปีใหม่ การเก็บเกี่ยวดี ผู้คนมีสุขภาพดี หมู่บ้านมีความเจริญรุ่งเรือง ในวันจ้ลลอง ต้องใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองในการบูชาเซ่นไหว้ใจบ้าน ประตุมู่บ้าน และต้นเสื่อ ซึ่งเป็นช่องทางหลักที่ชาวไทหย่าถวายเครื่องบูชาเพื่อได้รับการดูแลรักษาจากผีเสื้อบ้าน และชาวไทหย่าปรารถนาจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผีเสื้อบ้านโดยใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นเครื่องบูชา ยังได้กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คนอีกด้วยโดยผ่านการรับประทานอาหารที่เป็นเครื่องบูชาาร่วมกัน ในวันหันเย่เลียง ข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้เพื่อเซ่นนางไก่ ซึ่งเป็นหุ่นเชิดที่มีผีพระจันทร์สิงอยู่ และข้าวเหนียวที่ย้อมเป็นสีเหลืองที่ใช้เพื่ออัญเชิญผีพระจันทร์ ล้วนเป็นสื่อกลางที่มีบทบาทในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผี เพื่ออธิษฐานขอให้ผีพระจันทร์ช่วยให้รักษาความเจริญรุ่งเรืองของหมู่บ้าน และทำให้ปศุสัตว์และมนุษย์เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ ในเทศกาลเรือมังกร ต้องใช้บ๊ะจ่างที่ทำจากข้าวเหนียวสีเหลืองเพื่อเซ่นผีนาและผีบ้าน เพื่ออธิษฐานการเผ่าดูแลคุ้มครองของผีนา จะได้ทำให้พืชผลรอดพ้นจากภัยพิบัติ และเพื่อเคารพบูชาผีบรรพบุรุษ จะได้แสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาและบรรพบุรุษ ในเทศกาลไหว้พระจันทร์ ข้าวปั้นที่ทำด้วยข้าวเหนียวสีเหลืองจะใช้เป็นเครื่องบูชาเพื่อเซ่นผีพระจันทร์ และแสดงความเคารพนับถือและอธิษฐานขอพรจากผีพระจันทร์ และในวันเซ่นผีข้าว ต้องใช้ข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นหนึ่งในเครื่องบูชาในการเซ่นผีข้าว เพื่อแสดงความเคารพนับถือและความกตัญญูต่อขวัญข้าวและผีข้าว นอกจากนี้ ข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้ในพิธีเกิดเป็นเครื่องบูชาเพื่อเซ่นไหว้แม่เฒ่า ซึ่งเป็นผีที่ดูแลควบคุมขวัญของมนุษย์ และอธิษฐานขอให้แม่เฒ่าสามารถเผ่าดูแลคุ้มครองสตรีที่กำลังจะคลอดบุตรและทารกในครรภ์อย่างปลอดภัยและราบรื่นได้ ข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้ในพิธีแต่งงานเป็นเครื่องบูชา

เพื่อเซ่นไหว้ผีบ้าน และอธิษฐานให้ผีบรรพบุรุษสามารถดูแลรักษาเจ้าบ่าวเจ้าสาวและทำให้คู่รักมีความสุขได้ สำหรับข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้ในพิธีพนันจะใช้เป็นสื่อกลางที่ศักดิ์สิทธิ์ในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผี เพื่อหวังว่าผู้เสียชีวิตจะได้พักผ่อนอย่างสงบ ขวัญของเขาสามารถกลับสู่สวรรค์ได้อย่างราบรื่น และผีที่ยังคงอยู่ในโลกมนุษย์จะสามารถปกป้องรักษาลูก ๆ หลาน ๆ ต่อไปได้

จะเห็นได้ว่า ข้าวเหนียวสีเหลืองกลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่แสดงออกของตนเองในเทศกาลประจำปีและพิธีกรรมแห่งชีวิตของชาวไทหย่า เนื่องจากชาวไทหย่าเชื่อกันว่าข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นอาหารจานโปรดของบรรพบุรุษ ดังนั้น เมื่อเซ่นไหว้ผีบูชาบรรพบุรุษ และขับไล่สิ่งชั่วร้ายในช่วงเทศกาลประจำปีและพิธีกรรมแห่งชีวิต เอกสารทางชาติพันธุ์วิทยาชิ้นหนึ่งให้คำอธิบายว่า “เพราะบรรพบุรุษของเราล้วนกินข้าวเหนียว เราจึงต้องใช้ข้าวเหนียวเมื่อทำเวทมนตร์ จัดงานแต่งงาน และงานศพ ด้วยวิธีนี้เท่านั้นที่เราจะคู่ควรกับบรรพบุรุษของเรา และบรรพบุรุษจะสามารถดูแลรักษาลูกหลานของเราได้ ถ้าเอาข้าวสวยมาเซ่นผี ผีเอาไปไม่ได้ กินไม่ได้ เพราะข้าวสวยไม่เหนียว กระจัดกระจายอยู่ในขาม ส่วนข้าวเหนียวนั้นมีความเหนียว ผีเอาไปได้ กินได้ และบรรพบุรุษเราก็กอบกินข้าวเหนียว เราจึงใช้ข้าวเหนียวมาบูชาเซ่นไหว้บรรพบุรุษและผี” (Wu Qianxin, 2014) ข้าวเหนียวสีเหลืองจึงเป็นเครื่องบูชาที่ขาดไม่ได้ ซึ่งข้าวเหนียวสีเหลืองนั้นไม่ได้เป็นเพียงอาหารอย่างหนึ่ง แต่ยังเป็นสัญลักษณ์อีกด้วย และผู้คนถวายและรับประทานข้าวเหนียวสีเหลืองเพื่อสื่อสารกับผี

อาหาร โดยเฉพาะอาหารหลัก ไม่ได้เป็นเพียงแหล่งสำคัญในการสร้างร่างกายของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แสดงคุณลักษณะที่สำคัญในระบบการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ของมนุษย์อีกด้วย ซึ่งก็คือ คุณค่าความเป็นจริงทางสังคมที่เกิดจากการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนอาหาร และคุณค่าทางอัตวิสัยที่มนุษย์มอบให้ ถูกนำมาใช้เพื่อยืนยันหรือเสริมสร้างความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมและความแตกต่างระหว่างผู้คนกลุ่มนี้กับกลุ่มอื่น ๆ (Huang Yinggui, 2004) สามารถกล่าวได้ว่า ในสังคมของชาวไทหย่า ข้าวเหนียวสีเหลืองไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คนเท่านั้น ยังมีบทบาทสำคัญในวัฒนธรรมทางสังคมอีกด้วย ซึ่งก็คือ ในชีวิตประจำวันข้าวเหนียวสีเหลืองเป็นหนึ่งในอาหารหลักที่ชาวไทหย่านิยมกิน ขณะนี้ผู้คนจะให้ความสำคัญต่อมูลค่าจากการใช้ (Value in Use) ของข้าวเหนียวสีเหลือง คือ การหล่อเลี้ยงชีวิตโดยรับประทานข้าวเหนียวสีเหลือง เพื่อตอบสนองความต้องการทางกายภาพต่ออาหาร และเติมเต็มความต้องการของชีวิต นอกจากนี้ข้าวเหนียวสีเหลืองยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในช่วงเวลาพิเศษและพื้นที่พิเศษของชาวไทหย่าอีกด้วย อย่างเทศกาลประจำปี พิธีกรรมแห่งชีวิต และพิธีกรรมเซ่นไหว้ต่าง ๆ ซึ่งมีสัญลักษณ์พิเศษและความหมายแฝงสำหรับชาวไทหย่า ขณะนี้

ความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองจะได้รับการเน้นย้ำ ซึ่งสามารถตอบสนองการแสวงหาชีวิตที่มีความสุขได้สำหรับชาวไต้หวัน และความเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษและผี ยิงไปกว่านั้น ข้าวเหนียวสีเหลืองยังช่วยหล่อหลอมนิสัยใจคอ จิตวิญญาณ และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไต้หวันด้วย และทำให้ความตระหนักรู้ในตนเองของชาวไต้หวันในเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้น ซึ่งช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ในตนเอง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลืองมาจากรสชาติและกลิ่นหอมของข้าวเหนียว ซึ่งเป็นวัตถุดิบของข้าวเหนียวสีเหลือง นอกจากนี้ยังมาจากกระบวนการเติบโตของข้าวเหนียวอีกด้วย ซึ่งกระตุ้นให้มนุษย์ได้เกิดการตระหนักรู้ตนเอง และสร้างระบบการรับรู้ของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายและจนถึงเกิดใหม่ เป็นผลให้ข้าวเหนียวได้รับพลังเหนือธรรมชาติและความเคารพบูชาจากผู้คน ซึ่งทำให้ข้าวเหนียวสีเหลืองได้เกิดลักษณะทางศาสนาขึ้น ส่วนองค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง ได้แก่ ตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของข้าวเหนียว ข้าวที่อยู่ในข้าวเหนียว ภาวะเจริญพันธุ์ของข้าวเหนียว และข้าวเหนียวสีเหลืองที่ใช้เป็นเครื่องบูชา ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบของความศักดิ์สิทธิ์แบบไหน แต่ที่สะท้อนถึงความคลุมเครือ (Ambiguity) ของข้าวเหนียวสีเหลือง

อภิปรายผลการวิจัย

แนวความคิดเรื่องขวัญในความเชื่อดั้งเดิมของชาวไต้หวัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างชาวบ้าน ข้าวเหนียวสีเหลือง และพิธีกรรมทางศาสนา กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลและส่งเสริมซึ่งกันและกันระหว่างสิ่งที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานในการสร้างระเบียบทางการบริโภคอาหารและบรรทัดฐานพฤติกรรมในสังคมของชาวไต้หวันด้วย ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ Eil Sagen นั่นคือ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างระบบอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งกับจิตวิญญาณของบรรพบุรุษและระบบความเชื่อในประเพณี กระบวนการสืบทอด ไม่ว่าจะเป็กฎเกณฑ์ในการจำแนกประเภทของอาหารหรือการกำหนดความหมายเชิงจิตวิญญาณของอาหารในพิธีกรรม ล้วนมุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างอาหารกับต้นกำเนิดทางจิตวิญญาณ (Peggy Reeves Sanday, 1986, 22) ความเชื่อเรื่องขวัญของชาวไต้หวันไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกและเพาะเลี้ยงสายพันธุ์ข้าวของบรรพบุรุษเท่านั้น แต่ยังสืบทอดแนวคิดทางศาสนาดั้งเดิมนี้มาสู่ตัวข้าวเหนียวสีเหลืองเองด้วย ซึ่งเป็นที่มาของความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง ทำให้ข้าวเหนียว สีเหลืองกลายเป็นหนึ่งในเครื่องบูชาในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษและผี

ชาวไต้หวันเชื่อว่า มนุษย์สามารถถ่ายทอดขวัญข้าวสู่ร่างกายได้โดยบริโภคข้าวเหนียวสีเหลืองเพื่อยึดอายุวิญญาณของมนุษย์ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัยทางมานุษยวิทยาอาหารที่เกี่ยวกับจิตสำนึกของชาติพันธุ์และชาติ โดยผ่านอาหารและการปรุงอาหาร อาทิ Ohnuki-Tierney มีความคิดเห็นว่า ในโลกทัศน์ของชาวญี่ปุ่น เนื่องจากชีวิตมนุษย์จะค่อย ๆ จางหายไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มีความสุกปรกเกิดขึ้นมากที่สุดขณะชีวิตอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องต่ออายุวิญญาณอย่างต่อเนื่องด้วยพิธีกรรม ซึ่งก็คือการบริโภคข้าว เพื่อดูดซับพลังของเหล่าทวยเทพ ในโลกทัศน์แบบนี้ ข้าวกลายเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับเทพ ในขณะที่เดียวกันข้าวที่มีความงามเป็นพิเศษก็เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตที่มีความสงบสุข และนำข้าวที่ปลูกข้าวได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของยูโทเปีย (Emiko Ohnuki-Tierney, 1994) สำหรับชาวไต้หวัน ข้าวเหนียวสีเหลืองก็ได้ก้าวข้ามขอบเขตของการเป็นอาหารธรรมดาที่ให้พลังงานทางวัตถุ ซึ่งสามารถฟื้นฟูขวัญของมนุษย์และดูดซับพลังอันศักดิ์สิทธิ์ของผีได้ ดังนั้น ข้าวเหนียวสีเหลืองไม่เพียงแต่ใช้เป็นอาหารในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไต้หวัน แต่ยังใช้เป็นเครื่องบูชาอีกด้วย มีความศักดิ์สิทธิ์และความหมายเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผี

แต่แนวคิดเกี่ยวกับเทพเจ้าในวัฒนธรรมข้าวของชาวญี่ปุ่นนั้นต่างจากผีในความเชื่อของชาวไต้หวัน ในสมัยโบราณของญี่ปุ่น คำว่า musu หมายถึง การเติบโตและการสืบพันธุ์ภายใต้ดวงอาทิตย์ และดวงอาทิตย์ในวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวญี่ปุ่นเป็นเพศหญิง ไม่เหมือนกับเทพแห่งดวงอาทิตย์ในวัฒนธรรมอื่น ๆ ทั่วโลก และหลักฐานอื่น ๆ ก็พิสูจน์ความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างข้าวกับการสืบพันธุ์ได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น มีเทพเจ้าหลายองค์ที่ถูกมองว่าเป็น kokurei ซึ่งเป็นวิญญาณของข้าว แต่ไม่ได้จำกัดเป็นข้าวสารอย่างเดียว และเทพเจ้าเหล่านี้ล้วนเป็นเพศหญิง (Emiko Ohnuki-Tierney, 1994) ส่วนในความเชื่อดั้งเดิมของชาวไต้หวัน แม้ว่าแม่อาจเป็นผีเพศหญิงที่ควบคุมขวัญของมนุษย์ทั้งหมด แต่แหล่งที่มาของขวัญของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ คือ ผีคู่จุกใหญ่ หน้าตารูปร่างดูเหมือนงูใหญ่ตัวผู้และตัวเมีย 2 ตัว และมีหน้าที่ดูแลรักษาขวัญของสิ่งมีชีวิตทุกอย่างยกเว้นมนุษย์โดยตรง ตัวอย่างเช่น ธัญพืชสัตว์ป่า ปศุสัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ในระบบความเชื่อของชาวไต้หวัน ไม่เพียงแต่เป็นเพศหญิงเท่านั้นที่มีอำนาจด้วยพลังอันศักดิ์สิทธิ์ แต่ยังมีเพศชายที่แต่งงานกับเพศหญิง ซึ่งต่างจากวัฒนธรรมข้าวของญี่ปุ่น เทพที่เกี่ยวข้องกับข้าวล้วนเป็นเพศหญิง แต่ที่แตกต่างจากเทพที่เป็นเพศชายในวัฒนธรรมอื่น ๆ ของโลกเช่นกัน ที่นี้จะเน้นที่ความเป็นหนึ่งเดียวของสามีและภรรยา

แม้ว่าการวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่ความศักดิ์สิทธิ์ของข้าวเหนียวสีเหลือง รวมถึงความเชื่อดั้งเดิมของชาวไตหย่า แต่เมื่อสังคมและเศรษฐกิจพัฒนาไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของวิถีการดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนาและค่านิยมดั้งเดิมของชาวไตหย่ากำลังค่อย ๆ ลดลง และพิธีกรรมและเทศกาลต่าง ๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการรักษาความต่อเนื่องของตนเอง ข้าวเหนียวสีเหลืองก็เช่นเดียวกัน กำลังพัฒนาไปในแนวโน้มของการเป็น “สินค้าท่องเที่ยว” เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญหายและการขาดการสืบทอด โดยคนท้องถิ่นและรัฐบาลได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนคุณค่าภายในและเพิ่มรูปแบบภายนอกของข้าวเหนียวสีเหลืองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมอบความหมายทางสัญลักษณ์ในเชิงสินค้า การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจให้กับข้าวเหนียวมูนสีเหลือง แนวโน้มการพัฒนานี้เป็นการขยายแนวคิดของมานุษยวิทยาอาหารสายเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งจะทำให้การศึกษาข้าวเหนียวสีเหลืองขยายไปสู่ขอบเขตทางสังคมที่กว้างขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาข้างต้นมาเป็นแนวทางส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงมานุษยวิทยาอาหารเพื่อเปิดพื้นที่การศึกษาวรรณกรรมอาหารให้มากขึ้น
2. ผลการศึกษาข้างต้นเป็นแนวทางการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่ามีบทบาทแสดงตัวตนในกระบวนการโลกาภิวัตน์อาหารเป็นมุมมองที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้สร้างหรือแสดงวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งค้นพบโครงสร้างทางวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ซ่อนอยู่ในอาหาร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการปรับเปลี่ยนของคุณค่าภายในและรูปแบบภายนอกของข้าวเหนียวมูนสีเหลืองภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจตลาด และกระบวนการที่ผู้คนมอบความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้กับข้าวเหนียวมูนสีเหลืองในแง่ของสินค้า การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจ ตลอดจนในกระบวนการนี้ ต้องรักษาความศักดิ์สิทธิ์และความหมายของข้าวเหนียวมูนสีเหลืองในความเชื่อดั้งเดิมอย่างไร
2. ควรนำข้าวเหนียวมูนสีเหลือง-ข้าวเหนียวมูนหลากสี-ข้าวเหนียวแข็งไปสู่บริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ที่กว้างขึ้นของกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาขร้า-ไท เพื่อศึกษาวรรณกรรมอาหารและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษาขร้า-ไท รวมถึงอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ข้าวเหนียวมูนสีเหลือง-ข้าวเหนียวมูนหลากสี-ข้าวเหนียวมีต่อท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชฎินิพนธ์เรื่อง ข้าวเหนียวสีเหลือง: ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในอำเภอซินผิง นครอวีซี มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้มีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ดาวเปาเหยา. (2538). นิทานในวัฒนธรรมปลูกข้าวของชนชาติไทใต้คง. ใน *คนไทใต้คง: ไทใหญ่ในยูนนาน*. ประคองนิมมานเหมินท์ และเรื่องวิทย์ ลิ้ม. ปนท, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. หน้า 3-53.
- รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และจินตนา มัชฌิมบุรุษ. (2541). *วิถีชีวิตชาวไตหย่า: ศึกษากรณีซินผิงและหยวนเจียง มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศิราพร ฤ กลาง. (2544). ตำนานข้าวในความเชื่อของชนชาติไท. ใน *วัฒนธรรมข้าวของชนชาติไท: ภาพสะท้อนจากตำนาน นิทาน เพลง*. ทุนวิจัย เงินทุนเฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 131-149.
- เอี่ยม ทองดี. (2538). *ข้าว: วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- Bai MZ. (2024, 14 มีนาคม). ยามดของหมู่บ้านกู่ก่อง ตำบลมั่วชา อำเภอซินผิง. การสัมภาษณ์.
- Bai YW. (2024, 1 ตุลาคม). รองผู้อำนวยการของศูนย์คุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งอำเภอปกครองตนเองชนชาติอีและไทซินผิง. การสัมภาษณ์.
- Bai YL. (2024, 2 มิถุนายน). ยามดของหมู่บ้านกู่ก่อง ตำบลมั่วชา อำเภอซินผิง. การสัมภาษณ์.
- Emiko Ohnuki-Tierney. (1994). *Rice as Self: Japanese Identities through Time*. Princeton: Princeton University Press.
- Huang Yinggui. (2004). Introduction: Objects and Material Culture. In *Objects and Material Culture*. Yinggui Huang, eds. Taipei: Academia Sinica Institute of Ethnology. pp. 1-26.

- Liang Min, Zhang Junru. (2006). The Relationship of the Kam-Tai Languages and the Original Dwelling Areas and the Migration of Their Peoples. *Language Studies*. 4 (December): 8-26.
- Liu Fujing. (2003). Rice Origin Myths and Rice Worship Customs of Southeast Asian Ethnic Groups. *World Ethnic Groups*. 3 (June): 69-75.
- Li Zixian and Hu Liyun. (2000). Rice-growing Culture and Rice Origin Myths of Ethnic Minorities in Southwest China. *Journal of Chuxiong Teachers College*. 15 (March): 65-76.
- Liu Jiang. (2005). The Traditional Understanding and Interpretation of Nature by the Dais in the Honghe River Valley: A Case Study of the Soul Concept of the Hua Yap Dais in Xinning County. *Journal of Yunnan Nationalities University (Philosophy and Social Sciences)*. 22 (January): 63-67.
- Mark Bender. (2018). Evidence Strategy: Taking the Folk Material Culture and Environmental Imagery of Yi and Miao Ethnicities as an Example. *Folk Culture Forum*. 2 (March): 83-87.
- Nitobe Inazo. (1982). *The Rice Road* (Shaoting Yin, Translator). Kunming: Yunnan People's Publishing House.
- Peggy Reeves Sanday. (1986). *Divine Hunger: Cannibalism as a Cultural System*. Cambridgeshire: Cambridge University Press.
- Tao Guixue. (2007). *Collection of Folk Literature of Hua Yap Dai People in Yunnan, China*. Beijing: China Nationalities Photography Art Publishing House.
- United Front Work Department of Yuxi Municipal Committee of the Communist Party of China. Yuxi Xinning: Gathering Overseas Chinese to Deepen Cultural Exchanges Between China and Thailand. [online]. Available : https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzU1OTlyNDUzMA==&mid=2247570601&idx=3&sn=dcc434420d523267093da16d6023f6cf&chksm=fc191714cb6e9e025f56a1ccdea296181209bfb12645d5f48b8df5b4c201ec358069bde70fdb&scene=27. 2024.
- Wu HM. (2024, 13 กุมภาพันธ์). ผู้รับผิดชอบทำข้าวเหนียวสีเหลืองในช่วงเทศกาลฮั่วเจียของหมู่บ้านกู่ก่อง ตำบลมั่วซา อำเภอซินผิง. การสัมภาษณ์.
- Wu Quanxin. (2014). *Rice Farming Technology and Cultural Changes in the Seventy-two Villages: A Case Study of Renli*. Beijing: Intellectual Property Publishing House.
- Xinning County People's Government. Statistical Communiqué on the National Economic and Social Development of Xinning Yi and Dai Autonomous County in 2023. [online]. Available : <http://www.xinning.gov.cn/u/cms/xpxzfxgk/202404/07094214m0jt.pdf>. 2024.
- Yang Zhuhui. (2016). Sanctity and Symbolism of Sticky Rice: Taking Some Ethnic Groups in Southwest China as an Example. *Journal of Minzu University of China (Philosophy and Social Sciences Edition)*. 43 (November): 97-104.
- Yang Zhuhui. (2013). Sticky Rice: A Perspective to Research Ethnic Minorities' History and Culture in South China. *Guangxi Ethnic Studies*. 111 (March): 109-117.
- You Xiuling and Zeng Xiongsheng. (2010). *History of Chinese Rice Culture*. Shanghai: Shanghai People's Publishing House.
- Zheng Xiaoyun. (2001). Culture of Hua Yap Dai People and its Development. *Yunnan Social Sciences*. 2 (May): 59-64.
- Zhao CL. (2024, 23 มีนาคม). ย่าเสื้อของหมู่บ้านกู่ก่อง ตำบลมั่วซา อำเภอซินผิง. การสัมภาษณ์.